

İQTİSADİYYAT**UOT: 338; 658****METALLURGIYA SƏNAYESİNDƏ
İNNOVASIYALARA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR****İ.B.ƏMİROV***Sumqayıt Dövlət Universiteti**imran_amirov@mail.ru*

Məqalədə əsas məqsəd metallurgiya sənayesində innovasiyaların həyata keçirilməsinə təsir göstərən amillərin tədqiq edilməsindən ibarətdir. Burada, qeyri-neft sektorunun əsas sahələrindən biri hesab edilən metallurgiyada innovasiyaların ləngiməsinin əsas amilləri şərh edilmişdir.

Aparılan araşdırmalar nəticəsində elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərindən istifadə etməklə ölkədə innovasiya iqtisadiyyatının inkişafında metallurgiya sənayesinin inkişaf etdirilməsinin zəruriliyi əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: rəqabət, innovasiya iqtisadiyyatı, metallurgiya, texnologiya, texnika, strategiya, istehsal, istehlak

İqtisadi islahatların və dövlət proqramlarının həyata keçirilməsi nəticəsində ölkəmizdə davamlı iqtisadi inkişafa nail olunmuşdur. Əlverişli investisiya mühitinin yaradılması Azərbaycanda azad sahibkarlığın inkişafına səbəb olmaqla yanaşı iqtisadiyyatın bütün sferalarında sağlam rəqabət mühitini formalaşdırdı və iqtisadi təhlükəsizliyimizin daha da gücləndirilməsinə təminat verdi. Ölkəmiz aparılan iqtisadi siyasətin məntiqi nəticəsi olaraq təsərrüfatçılığın bütün sahələrində uğur əldə etmiş və ümumi daxili məhsulun (ÜDM-in) artımı üzrə dünyada qabaqcıl mövqelərdən birini tuta bilmişdir.

Azərbaycan Respublikası (AR) ötən ildə ÜDM-in həcmi 3,7 % artıraraq 73,6 mlrd.\$ çatdırmaqla dünya ölkələri arasında 67-ci, MDB ölkələri arasında Ukraynadan sonra 2-ci yeri tutmuşdur. Sosial-iqtisadi proqnozlara istinad edərək söyləmək olar ki, dövlətimiz 2020-ci ilə qədər bu göstəricinin 100 mlrd.\$-a çatdırılmasını hədəfləyir. Adambaşına düşən ÜDM-in həcminə görə ölkəmiz “orta gəlirli ölkələr” qrupunun ən yüksək şkalasına qalxa bilmişdir. Bu qrupa daxil olan ölkələrdə hər nəfərə düşən ÜDM-in həcmi 6÷7 min \$ olmalıdır və Azərbaycanda bu rəqəm 7,1 min \$ təşkil edir. Növbəti illərdə (2017÷2018

illərdə) ÜDM-in hər nəfərə düşən həcmi 10 min \$-dan az olmayacaqdır. Proqnozlara əsasən, 2020-ci ildə adambaşına düşən milli məhsulun 12 min \$ təşkil etməsi nəticəsində AR dünyanın ən ilk 50 ölkəsi sırasında yer alacaqdır [1].

Ölkəyə yatırılan investisiyalar Azərbaycanın müasir iqtisadi mənzərəsini müəyyən edir. 2003÷2014-ci illərdə AR-na 180 mlrd. \$ investisiya yatırılmışdır [2, 312]. İqtisadi potensialı güclü olan hər bir dövlətin yeritdiyi siyasətin əsasında bütün fəaliyyət sferalarına yönəldilən investisiya qoyuluşları və təsərrüfatçılıqda tətbiq edilən innovasiyalar durur. Buna görə də indiki gündə qaçaqçıl ölkələr, xüsusilə qərb dövlətləri yeni texnika və texnologiyaların yaradılmasına, onların tətbiq edilməsinə önəm verməklə öz inkişaflarını innovasiyaların davamlı olaraq həyata keçirilməsi üzərində qururlar. Bu səbəbdən də yeni texnika və texnologiyalar bazarında ABŞ-nin, Yaponiyanın və Almaniyanın payı yüksək qalmada davam edir.

AR da adı çəkilən ölkələrin sırasına çıxmaq, beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini təmin etmək üçün innovasiya yönümlü inkişaf yoluna qədəm qoymuşdur. İnnovasiya iqtisadiyyatının inkişafını təmin etmək üçün hazırda ölkəmizdə müvafiq qanunvericilik bazası yaradılmış və bunun əsasında innovasiya siyasəti hazırlanmışdır. Bu siyasətin həyata keçirilməsi nəticəsində nail olunacaq yüksəlişlər ölkə iqtisadiyyatının rəqabət qabiliyyətindən və global iqtisadiyyatda tutduğu yerindən asılı olacaqdır.

Beləliklə, dinamik inkişaf edən dünyada iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyəti və sosial-iqtisadi inkişaf tempi bilavasitə innovasiyaların tətbiqindən, elmin və biliyin daha da inkişaf etməsindən, onun əqli kapitalla çevrilməsindən asılıdır. Dünya Bankının tədqiqatlarının nəticələrinə görə: "...cəmiyyətin biliyi yaratmaq, seçmək, uyğunlaşdırmaq, gəlir mənbəyinə çevirmək qabiliyyəti sabit iqtisadi inkişaf və əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması üçün həlledici əhəmiyyətə malikdir". Həmin bankın mütəxəssislərinin fikrinə görə, bilik iqtisadiyyatı-öz şəxsi inkişafını sürətləndirən və rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün biliyi yaradan, yayan və istifadə edən iqtisadiyyatdır. Ona görə də innovasiya iqtisadiyyatının daha da inkişaf etdirilməsinin nüvəsində fundamental bilik və ya informasiya cəmiyyətinin yaradılması dayanır. Belə iqtisadiyyatın inkişafı prosesi insan kapitalının keyfiyyətinin, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi, yüksək texnologiyaların və xidmətlərin istehsalının mənimsənilməsi, biliyin zənginləşdirilməsi və innovasiyanın sürətləndirilməsi ilə əlaqədardır. Bu gün inkişaf etmiş dövlətlərin iqtisadiyyatının inkişaf mənbəyi elmin və biliyin əsasında yüksək texnologiyaların ölkədə mənimsənilməsi və yayılmasındadır.

Dünyada baş verən böhran proseslərinə baxmayaraq AR-da makroiqtisadi sabitlik qorunaraq iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyəti getdikcə artır və nəzərdə tutulmuş bütün sosial proqramlar uğurla yerinə yetirilir. Ölkəmizin davamlı inkişafının təmin olunmasında həyata keçirilən siyasətin prioritet istiqamətlərindən olan iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi həlledici rol oynayır. Məhz bunun nəticəsidir ki, son 5 ildə iqtisadiyyatın artımı, əsasən, qeyri-neft sektorunun inkişafı hesabına təmin olunmuş, ÜDM-də bu sektorun xüsusi çəkisi 47 %-dən

59 %-ə çatmışdır. Rəsmi statistika və makroiqtisadi göstəricilərə əsasən isə son 11 ildə ölkədə qeyri-neft sektorunda 2,5 dəfədən çox artım qeydə alınmışdır. Heç şübhəsiz, qeyri-neft sektorunun inkişafında neft gəlirləri hesabına iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi istiqamətində reallaşdırılan tədbirlərin mühüm rolu olmuşdur.

İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi və qeyri-neft sektorunun inkişafına zəmin yaratmaq üçün kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsinə, bu fəaliyyətlə məşğul olanlara güzəştli kreditlərin ayrılmasına, kənd təsərrüfatına (k/t-na) subsidiyaların yönəldilməsinə, ölkə ərazisində nəqliyyat-kommunikasiya infrastrukturunun yenidən qurulmasına milyardlarla \$ həcmində vəsait xərclənmişdir. Bütün bunlar iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda böyük canlanmaya səbəb olmuşdur. Hazırda AR-da istehsal edilən qeyri-neft məhsulları, o cümlədən elektrik maşınları və avadanlıqları, onların hissələri, kimya sənayesi məhsulları, tikinti materialları, hazır toxuculuq məmulatları və s. müxtəlif bölgələrə ixrac edilir.

Keçid iqtisadiyyatını müvəffəqiyyətlə başa çatdıran Azərbaycan öz təbii resurslarından məqsədli şəkildə istifadə edərək iqtisadiyyatını uğurla şaxələndirə və onun neftdən asılılığını minimuma endirə bilmişdir. Bu strategiya nəticəsində ölkədə tikinti, turizm, k/t, nəqliyyat, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sektorlarında davamlı artım meylləri güclənir. Məhz bu meyllərin nəticəsidir ki, son 10-11 ildə ölkəmizdə 1 mln. 360 min iş yeri yaradılmışdır ki, bunun da böyük hissəsi qeyri-neft sektorunun payına düşür.

Cədvəl 1

**AR-da metallurjiya sənayesində
əsas kapitalla yönəldilən investisiyalar (mln.man.)**

№	Göstəricilərin adları	2010	2011	2012	2013	2014
1	Metal filizlərin hasilatı	-	-	-	-	0,2
	O cümlədən:					
	xarici investisiyalar	-	-	-	-	-
	daxili investisiyalar	-	-	-	-	0,2
2	Metallurjiya sənayesi	21,5	100	54,4	51	2,3
	O cümlədən:					
	xarici investisiyalar	-	-	-	-	-
	daxili investisiyalar	21,5	100	54,4	51	2,3
3	Hazır metal məmulatlarının istehsalı (maşın və avadanlıqlardan başqa)	149	294,3	259,1	366,2	170,8
	O cümlədən:					
	xarici investisiyalar	149	294,3	259,1	366,2	170,8
	daxili investisiyalar	-	-	-	-	-

Cədvəl DSK-nın məlumatları əsasında tərtib edilmişdir

Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK-nın) məlumatına görə, aparılan şaxələndirmə siyasətinin nəticəsidir ki, 2014-cü ildə iqtisadiyyatın qeyri-neft sek-

torunun real artımı 6,4 % olmuşdur. Ümumilikdə, qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyər 2003-cü illə müqayisədə 8 dəfədən çox artmış, bu sektorun ÜDM-də payı 68,8 %-ə çatmışdır. Sənaye 2,1 %, o cümlədən qeyri-neft sənayesi 10,2 %, k/t 6,7 %, informasiya və rabitə xidmətləri 8,8 %, pərakəndə ticarət 11,4 %, əhaliyə göstərilən pullu xidmətlər 6,2 % artmış, inflyasiya 3,7 % təşkil etmişdir [3, 7].

Ərzaq təhlükəsizliyinə təminat verən və qeyri-neft sektorunun mühüm sahələrindən sayılan qida məhsulları ötən il 1,4 %, içki istehsalı isə 8,1 % artmışdır. Qida məhsulları və içki istehsalı ilə məşğul olan müəssisələr tərəfindən il ərzində 2,7 mlrd. man.-lıq məhsul istehsal edilmişdir. Bununla yanaşı, qeyri-neft sektorunun digər mühüm sahələrindən sayılan toxuculuq, geyim, dəri, dəridən məmulatlar və ayaqqabı istehsalı ilə məşğul olan müəssisələr tərəfindən hesabat ilində 97,5, kimya sənayesi üzrə 325,2, tikinti materialları üzrə 458,3, metallurgiya sənayesi üzrə 413,1, maşın və avadanlıqların istehsalı sahələrində isə 401,7 mln. man.-lıq məhsul istehsal olunmuşdur.

Ötən il qeyri-neft sənayesinin digər mühüm sahəsi olan elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı bölməsinin müəssisələri tərəfindən 1,8 mlrd. man. dəyərində məhsul istehsal olunmuş və xidmətlər göstərilmişdir ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 6 %-lik artım deməkdir. Qeyri-neft sənayesinin su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı bölməsində isə məhsul istehsalı və xidmətlərin səviyyəsi əvvəlki ilə nisbətən 7 % artaraq 231,8 mln. man. təşkil etmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, qeyri-neft sektorunda xüsusi əhəmiyyət kəsb edən sahələrdən biri *metallurgiya sənayesidir*. Ənənəvi sayılan bu sənaye sahəsinin inkişafı maşınqayırma, kimya, tikinti, gəmiqayırma və digər sahələrin sürətli inkişafını təmin edə bilən strateji əhəmiyyətli sahədir. Metallurgiya sənayesini inkişaf etdirmədən milli iqtisadiyyatımızda digər sahələrin inkişafına nail olmaq demək olar ki, mümkün deyildir. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, hasilat sahələrinin payının artması adətən başqa səbəblər üzündən-maşınqayırmanın payının artmasından irəli gəlir və struktur dəyişikliklərin əksəriyyəti əsasən 2 tip-metallurgiya-maşınqayırma və metallurgiya-tikinti materialları istehsalı-tikinti əlaqələri ilə müəyyən olunur.

İstehsal vasitələrinə əmək predmetləri də daxil olduğundan (ilk növbədə metal) tikinti, maşınqayırma və metallurgiya sahələrinin yaratdığı birbaşa və dolaylı tələb inkişaf etmiş ölkələrdə investisiya axınlarının 40 %-ni təşkil edir. Bu baxımdan ölkəmizdə də metallurgiyaya yönəldilən investisiyalar digər sahələrin inkişafına təminat verə bilər. Öz növbəsində tikinti və maşınqayırma kimi mühüm sahələrin inkişaf etdirilməsi metallurgiya üçün artan tələbatı formalaşdırmalıdır.

AR-da metallurgiya sənayesinin inkişaf etdirilməsi dünya təcrübəsinin öyrənilməsinə daha da zəruri etmişdir. Bu sahədə xüsusilə 2-ci cahan müharibəsindən sonra güclü dağıntılara məruz qalmış Almaniya, Yaponiya və Koreyanın əldə etdiyi nailiyyətlər önəmli sayıla bilər. Mineral ehtiyatları olmayan və

metallurgiya xammalını bütövlükdə idxal etməyə məcbur olan Yaponiya təcrübəsi xüsusilə əhəmiyyətlidir. Göstərilən ölkələrdə olduğu kimi AR-da da metallurgiya sənayesinin inkişaf etdirilməsi üzrə həyata keçirilən tədbirlər ölkənin metallurgiya kompaniyaları, xarici ticarət və sənaye nazirliklərinin birgə proqramları əsasında həyata keçirilməlidir.

Milli iqtisadiyyatımızın əsasını təşkil edən sahələrdən biri olan metallurgiya sənayesinin inkişafı birbaşa olaraq həmin sahəyə qoyulan investisiya qoyuluşu ilə əlaqədardır. Bu sahənin inkişafına yönəldilən investisiyalara nəzər salsaq vəziyyətin heç də qənaətbəxş olduğunu söyləmək çox çətindir (cədvəl 1) [4].

Yuxarıdakı cədvəl göstəricilərinin müqayisəsi bir daha onu göstərir ki, əsas kapitala istiqamətləndirilən investisiyalar heç də metallurgiya sənayesinin inkişafını təmin edəcək qədər deyildir. Ona görə də adı çəkilən sahəyə böyük sərmayə qoyuluşuna ehtiyacın olduğu təkzibedilməzdir.

Ümumiyyətlə, innovasiya fəaliyyəti-məlum innovasiya ideyasının həyata keçirilməsi məqsədi ilə, başqa sözlə innovasiya məhsulunun alınması üçün müxtəlif yönümlü təşkilatların birgə fəaliyyətidir. Odur ki, onun dinamikasına təsir edən əsas amillərdən: əməyin elementlərini, onun motivləşdirilməsini, resurs təminatının təşkili və idarə edilməsini, rəqabət qabiliyyətliliyi, ətraf mühit şərtlərini və s. göstərmək olar. Qeyd edilən obyektiv amillərlə yanaşı innovasiya prosesinə-strategiya, taktika, siyasət və bu kimi subyektiv amillər də təsir edir.

Cədvəl 2

Yenilik səviyyəsinə və iqtisadi fəaliyyətə görə metallurgiyada innovasiya məhsulunun həcmi (min man.)

№	Göstəricinin adı	2010	2011	2012	2013	2014
1	Maşın və avadanlıqlardan başqa hazır metal məmulatı istehsalı	1788	-	-	1159	-

Cədvəl DSK-nın məlumatları əsasında tərtib edilmişdir

Təhlilin məqsədindən asılı olaraq bu amillər müxtəlif əlamətlərə görə qruplaşdırıla bilər. Qruplaşdırma əlamətlərinə misal olaraq-daxili və xarici; əsas və köməkçi; obyektiv və subyektiv; mikroiqtisadi və makroiqtisadi və s. bu kimi əlamətləri göstərmək olar. Bir qrup amillər innovasiya prosesinin gedişini ləngidirlər. Belə amillər “innovasiya maneələri” adlandırılır. Tanınmış alim P.Druker bu amillər çoxluğunu 5 qrupa ayırır:

- texniki;
- ixtisas;
- sosial;
- tənzimləmə;
- iqtisadi.

Təbiidir ki, istənilən innovasiyaya prosesinə pozitiv və neqativ amillər təsir göstərir. Onların təsirini öyrənmək və qüvvətləndirmək, onların təsir gücünü yüksək nailiyyətlərə istiqamətləndirmək və gözlənilən risklərin səviyyəsini

aşağı endirmək istənilən səviyyəli idarəetmə təşkilatlarının başlıca vəzifəsidir. Bu dövlət, region, müəssisə səviyyələrində innovasiya siyasətinin işlənməsi və həyata keçirilməsini zəruri edir [5, 40-42].

Metallurgiya sənaye sahəsində realizə edilən innovasiyalara gəldikdə isə onların günün tələblərinə uyğun səviyyədə olduğunu görmək mümkün deyildir. Belə ki, Sumqayıt Sənaye Parkında fəaliyyət göstərən mexaniki məhsullar zavodunda polad armaturlu borular, metal hasar və plastik birləşdirici hissələr istehsal olunur. Parkın ilk sərmayəçisi olan “Azertexnolayn” MMC-nin 2015-ci ilin oktyabrın 25-dən texniki avadanlıq zavodu işə salınmışdır. Bu zavodda metaltökmə sahəsində ən müasir standartlar səviyyəsində qurulan və saatda 10 t. metaltökmə gücünə malik olan 2 soba, saatda 50 qəlib hazırlama gücünə malik avtomatik qəlibləmə sistemi və qum hazırlama xətti var. Zavodda ildə 6500 t. müxtəlif diametrlili və yüksək təzyiqlə davamlı hidrotexniki avadanlıq istehsal olunacaq. Burada istehsal olunacaq məhsullar əsasən daxili bazarda olan tələbatı yönəldiləcək. Zavodun məhsulları həmçinin xaricə, o cümlədən Türkiyəyə, MDB dövlətlərinə və digər ölkələrə ixrac olunacaq [6, 1].

Metallurgiya sənayesində digər bir innovasiya istismar edilən yayma dəzgahlarının valları üçün yeni polad markası müəyyən edən tədqiqatlar nəticələr vermişdir. Belə valların mövcud materialı çuqundur. Lakin aparılmış tədqiqatlar nəticəsində Y18CXHM markalı evtektoidəqədərki poladın yeyilməyə daha davamlı və istiyə dözümlü olması müəyyən olunmuşdur. Bu poladdan hazırlanmış valların dözümlülüyü 30% çuqun vallardan yüksəkdir [7, 62-66]. Metallurgiya sənayesində həyata keçirilən innovasiyaların isə hazır metal məmulatı istehsalı üzrə 2013-cü ildə innovasiya məhsulunun həcmi 1159 min man. təşkil etdiyini 2 sayılı cədvəldən görmək olur.

Qeyd etmək lazımdır ki, fəaliyyət növləri və tətbiq istiqamətləri üzrə metallurgiya sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilmiş xərclər də son dövrlərdə qanəedicici həcmdə olmamışdır. Maşın və avadanlıq üzrə ötən ildə metallurgiya sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər 12,667 mln. man. təşkil etmişdir ki, bunun da 8,21 mln. man.-ı məhsul innovasiyaları istiqamətində olmuşdur (cədvəl 3).

Cədvəl 3

İnnovasiya tiplərinə görə metallurgiya sənayesində texnoloji innovasiyaya çəkilən xərclər (min man.)

№	Göstəricinin adı	2010	2011	2012	2013	2014
1	Maşın və avadanlıqlardan başqa hazır metal məmulatı istehsalı	947,5	-	-	-	-
	Məhsul innovasiyaları	947,5	-	-	-	-
	Müəssisənin öz vəsaiti hesabına	497,5	-	-	-	-
	Sair	450,0	-	-	-	-
2	Maşın və avadanlıq istehsalı	0,7	196,8	130	113,5	12667
	Məhsul innovasiyaları			81,5	77	8210
	Proses innovasiyalar	0,7	196,8	18,5	30,5	4457

Cədvəl DSK-nın məlumatları əsasında tərtib edilmişdir

Beləliklə, yuxarıdakı göstəricilərin araşdırılması nəticəsində qeyri-neft sektorunun mühüm sahələrindən biri sayılan metallurgiya sənayesində innovasiyaların ləng həyata keçirildiyini təyin etmək olur. Buna isə bir sıra amillər təsir göstərir. Qeyd edək ki, respublikamızın digər sənaye müəssisələrində olduğu kimi metallurgiya sənayesində də həyata keçirilən innovasiyalara eyni tip amillər təsir edir. Onları əsasən 3 amil üzrə qruplaşdırmaq mümkündür: iqtisadi, istehsal və digər amillər. İnnovasiyaya mane olan iqtisadi amillərin sırasına aşağıdakılar daxildir:

- müəssisələrin öz pul vəsaitlərinin kifayət etməməsi;
- dövlət tərəfindən maliyyə yardımının kifayət etməməsi;
- yeni məhsullara ödəniş qabiliyyətli tələbatın aşağı olması;
- innovasiyaların dəyərinin yüksək olması;
- innovasiyaların həyata keçirilməsində yüksək iqtisadi risk;
- yeni məhsullara çəkilən xərclərin əvəzinin ödənilməsi müddətinin uzun olması və s.

Sənaye müəssisələrində innovasiyaların həyata keçirilməsinə mane olan istehsal amilləri də çox müxtəlifdir. Bunlar əsasən müəssisələrin innovasiya potensialının aşağı olması, yeni texnologiyalar haqqında informasiyanın çatışmaması, ixtisaslı işçilərin az olması, müəssisələr tərəfindən yeniliklərin qəbul edilməməsi və digər amillərlə əlaqədardır (cədvəl 4).

Cədvəl 4

Metallurgiya müəssisələrində innovasiyalara mane olan əsas amillər (müəssisələr)

№	Amillərin adları	2010	2011	2012	2013	2014
1	<i>İqtisadi amillər</i>					
	Öz pul vəsaitinin çatmaması	27	30	22	25	35
	Dövlət tərəfindən maliyyə yardımının kifayət etməməsi	18	17	9	13	12
	Yeni məhsullara ödəniş qabiliyyətli tələbatın aşağı olması	5	3	3	4	4
	Yeniliklərin dəyərinin yüksək olması	9	13	13	7	8
	Yüksək iqtisadi risk	7	5	9	7	8
	Təzə məhsullara çəkilən xərclərin əvəzinin ödənilməsi müddətinin uzun olması	3	9	7	5	4
2	<i>İstehsal amilləri</i>					
	Müəssisənin innovasiya potensialının aşağı olması	19	7	5	8	15
	Yeni texnologiyalar haqqında informasiyanın çatışmaması	2	4	3	5	10
	İxtisaslı işçilərin çatışmaması	2	7	2	3	2
	Müəssisələr tərəfindən yeniliklərin qəbul edilməməsi	10	5	5	3	3
	Satış bazarları haqqında informasiyanın çatışmaması	3	4	3	2	4
	Digər təşkilatlarla kooperasiya üçün imkanların olmaması	1	2	3	-	-

Cədvəl DSK-nın məlumatları əsasında tərtib edilmişdir

Qeyd edək ki, cədvəl 4-də metallurgiya sənayesinin inkişafında həyata keçirilən innovasiyalara mane olan digər səbəblər əks etdirilməmişdir. Ölkə iqtisadiyyatında, eləcə də metallurgiya sənayesində innovasiyalara maneçilik törədən digər amillərin sırasına bunlar aiddir:

◇ daha əlverişli innovasiyalar nəticəsində yeni məhsullara ehtiyacın olmaması;

◇ innovasiya fəaliyyətini tənzimləyən və həvəsləndirən qanunvericilik və normativ-hüquqi sənədlərin az olması;

◇ innovasiya prosesi müddətinin qeyri-müəyyən olması;

◇ innovasiya infrastrukturunun (vasitəçilik, informasiya, hüquq, bank və xidmətlərin) inkişaf etməməsi;

◇ texnologiyalar bazarının inkişaf etməməsi və s.

Milli iqtisadiyyatın digər sahələri kimi metallurgiya sənayesinin də gələcək uğurlu inkişafı birbaşa olaraq innovasiya iqtisadiyyatının formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsindən asılıdır. Bunun üçün ilk növbədə innovasiya iqtisadiyyatının inkişafına əlverişli şərait yaradan və ona hərtərəfli dəstək ola biləcək infrastruktur yaradılmalıdır. Innovasiya infrastrukturunun yaradılması zamanı innovasiya-texnoloji mərkəzlərə, innovasiyalara gətirib çıxardan texnologiya transferi mərkəzlərinə, elmi-texniki informasiya və innovasiya-analitik təşkilatlarına, innovasiya konsaltıqı ilə məşğul olan təşkilatlara, bank strukturlarına və s. xidmətlərə önəm verilməlidir. Bundan başqa, biznes inkubatorlarının və texnoparkların yaradılması, onların müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərməsinin təmin edilməsi məsələləri xüsusi əhəmiyyət kəsb etməlidir. Innovasiya infrastrukturunun yaradılmasında əsas məqsəd iqtisadiyyatın innovasiya istiqamətində inkişafının təmin edilməsi və artan tələbatın ödənilməsi üçün beynəlxalq standartların tələblərinə cavab verən rəqabət qabiliyyətli, mütərəqqi məhsulların istehsalına nail olmaqdan ibarətdir.

Qonşu dövlətlərdən Rusiya Federasiyasında (RF-da) adı çəkilən innovasiya infrastrukturunun yaradılması yaranan şəraitin nəzərə alınmaması səbəbindən uğurlu nəticələrə gətirib çıxarmamışdır. RF-da yaradılmış innovasiya-texnoloji mərkəzlər, texnoparklar, xüsusi iqtisadi zonalar, vençur fonduları yetərli fayda verməmişdir.

Belə bir vəziyyət eyni ilə AR-da müşahidə edilmişdir. Belə ki, ölkəmizdə yaradılan innovasiya strukturlarının fəaliyyəti hələlik lazımı səviyyədə özünü doğrulda bilməmişdir [8, 5].

Hazırda ölkəmizdə iqtisadi inkişafın qeyri-neft sektoru üzrə aparılmasına üstünlük verilir ki, bunun da yaxın gələcəkdə real artımlarının şahidi olacağıq. AR-da iqtisadiyyatın 2020-ci ilədək həcmi 2 dəfə artırmaq və inkişaf səviyyəsinə görə dünyanın ilk 50 ölkəsi qrupuna daxil olmaq ölkəmizin əsas strateji hədəflərindəndir. İqtisadi-sosial inkişaf proqnozları nikbin olması deməyə əsas verir ki, qarşıdakı dövrdə ÜDM-in illik 5÷6%-lik artımına nail olmaq mümkündür. Azərbaycan inkişaf etmiş 50 ölkə qrupuna daxil olmaq niyyətindədir. Şübhəsiz ki, qarşıdakı dövrlərdə uğurların əldə edilməsinə qeyri-neft sektorunun başqa sahələri kimi bilavasitə metallurgiya sənayesinin inkişafı nəticəsində nail

oluna bilər.

Məqalənin elmi yeniliyi: innovasiya iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi üzrə metallurjiya sənayesində innovasiyaların həyata keçirilməsi məsələləri tədqiq edilmişdir. Məqalədə həmçinin qeyri-neft sektorunun əsas sahələrindən biri kimi metallurjiya sənayesində innovasiyaların həyata keçirilməsini birbaşa ləngidən amillərə baxılmışdır.

Tətbiqi əhəmiyyəti: metallurjiya sənayesində müasir istehsalın (xidmətin) inkişaf etdirilməsinə, rəqabət mübarizəsində müəssisələrimizin uğurlu fəaliyyətinə və iqtisadi səmərəliliyinin yüksəldilməsinə təminat verə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. <http://vergiler.az>
2. Qasımlı V.Ə. İqtisadi modernizasiya. Strateji Araşdırmalar Mərkəzi, Bakı: 2014, 312 s.
3. İqtisadiyyat №41(885) 22.10.15, 12 s.
4. www.stat.gov.az
5. Tağıyev A.H., Səfərov Q.Ə. İnnovasiya layihələrinin menecmenti. Bakı: Təknur, 2013, 272 s.
6. İqtisadiyyat №43 (887) 5.11.15, 12 s.
7. Həmidov F.C., Məmmədov A.T. AMEA Xəbərləri. Elm və İnnovasiya seriyası, 2012, №4 (12).
8. Tağıyev A.H. İqtisadiyyat. №41, 16-22.10.15, 12 s.

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ИННОВАЦИИ В МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

РЕЗЮМЕ

И.Б.АМИРОВ

Основная цель подготовленной статьи состоит в том, что здесь исследованы вопросы внедрения инноваций в металлургической промышленности. В статье раскрываются замедляющие факторы инновации в металлургии как один из основных отраслей нефтегазового сектора.

В результате исследований обоснованы необходимость развития металлургической промышленности в развитии инновационной экономики страны с использованием достижений научно-технического прогресса.

Ключевые слова: конкуренция, инновационная экономика, металлургия, технология, техника, стратегия, производство, потребление.

FACTORS INFLUENCING INNOVATIONS IN THE METALLURGY INDUSTRY

SUMMARY

I.B.AMIROV

The paper studies factors influencing innovations in metallurgy. The basic factors preventing innovations in metallurgy, one of the basic non-oil sectors, are analyzed.

Necessity of developing metallurgy as a part of the development of innovation economy by using the achievements of scientific and technical progress is grounded.

Key words: competition, innovation economy, metallurgy, technology, technique, strategy, production, consumption